

דברי סיכום לפרק "יציאות השבת"

בפרק זה מסתעף הדיון בתלמוד למספר רב של בעיות, שאחדות מהן אינן שייכות להלכות שבת. אולם עיקר ענינו של הפרק בבירורם של שני נושאים ראשיים: דיני ההוצאה מרשות לרשות בשבת, ודברים המותרים והאסורים בערב שבת.

אף שחלק גדול מדיני ההוצאה אינו מניע להשלמתו אלא למן הפרק השביעי ("כלל גדול") עד האחד עשר ("הזורק") במסכת, נתבררו בפרק זה מקצת בעיות עד למוצאיין; שכן מצויים כאן הגדרת רשויות שבת, קביעת הלכות מרובות בפרטיהן של רשויות אלה, ספקי הלכה ביחס לרשויות ביניים ולתחומי ביניים ("חורי רשות הרבים" וכו') ואף הפרכת מקצת מן העקרונות שהלכות אלה בנויות עליהם. כמו כן בוארו היטב גררי העקירה וההנחה, נדונה הבעיה של עקירה והנחה במקום חשוב, והגדרתו של מקום חשוב לענין זה.

סדרה אחרת של הלכות שעיקרה בפרק זה היא זו העוסקת בדברים שיש להזהר בהם בערב שבת. בין ההלכות הללו יש כאלה שנוצרו כפיית שמדברי חכמים, שאסרו לעשות פעולות שונות בערב שבת ("לא יצא החייט כמחטו וכו'") שמא ישכח אדם ויבוא לעשות מלאכה כיוצא בה בשבת.

דיון חשוב ויסודי נערך אם מותר לאדם לגרום למלאכה שתיעשה בשבת אם הוא אינו עושה אותה בידים, בין שנעשית על ידי נכרים ובין שהיא מלאכה שהוא מתחיל בה מבעוד יום והיא נגמרת מעצמה. בנושאים אלה היתה דעת בית שמאי שיש לצמצם ביותר את היתר המלאכות הנעשות בשבת, אפילו אינן נעשות בידים ("שבתית כלים מדאורייתא"), או נעשות על ידי נכרים. ואילו דעת בית הלל, שנתקבלה כהלכה, היא שאיסורי שבת חלים על האדם ואינם חלים על חפצים בהם נעשית המלאכה. ומכאן שהותרו כל אמצעים אוטומאטיים ככל צורתיהם להמשיך לפעול בתוך השבת, אם כל המלאכה בפועל נעשתה מבעוד יום. הלכה למעשה יש כמה יוצאים מן הכלל, אך עיקרי ההלכה מושגתים על יסוד זה.

טבלה לסיכום דרגות הטומאה

בפרק זה נדונו, תוך הדיון ב"שמונה עשר דבר", הלכות רבות בטומאה וטהרה.

בטבלה זו מצויה המסגרת העיקרית של הלכות אלה, אולם יש לזכור כי פרטים רבים מאוד אינם נכללים בכללים הללו.

האופן בו הוא מטמא	דוגמא	דרגת הטומאה
מטמא כל דבר המקבל טומאה; אדם וכלים שיהיו אב הטומאה.	מת	אבראבות'הטומאה
מטמא אדם וכלים ומאכלים לדרגת ראשון-לטומאה	הנוגע במת, מצורע, זב, שרץ מת, נבלה	אבי'הטומאה
מטמא מאכלים ומשקאות לדרגת שני-לטומאה. (פוסל את החולין)	הנוגע בשרץ, זב ונבלה וכו'	ראשון-לטומאה (ולד הטומאה)
מטמא מאכלים ומשקאות של קודש להיות שלישי-לטומאה, ופוסל את התרומה.	הנוגע בראשון-לטומאה, טבול-יום, ידים, ושאר שמונה עשר דבר	שני-לטומאה (ולד הטומאה)
פסול בתרומה. פוסל במאכלים ומשקים של קודש.	הנוגע בשני-לטומאה	שלישי-לטומאה (רק בתרומה וקדשים)
פסול בקודש.	הנוגע בשלישי-לטומאה	רביעי-לטומאה (בקדשים)

למסגרת כוללת זו יש להוסיף עוד כמה כללים הנוגעים בפרטי דיני טומאה. בטבלה זו מוזכר הביטוי "פוסל" ובעניני טומאה וטהרה משמעו: גורם למשהו שיקבל טומאה, אבל הנטמא (המקבל) אינו יכול עוד לטמא אחרים. לדיוקם של המושגים: "טמא" משמעו שהוא עצמו טמא, ומטמא אף דבר אחר.

הלכה מקובלת היא שבחולין טמא ראשון-לטומאה, ושני-לטומאה – פסול. בתרומה שהיא מעולה בקדושתה פסול גם שלישי, ובקדשים אף רביעי. לענינים מיוחדים יש דרגות נוספות של טומאה, אבל אינן נמנות בדרגות הטומאה הרגילות. במשך תקופות מסוימות היו חברים (פרושים) נוהגים להיזהר באכילת חולין "על טהרת תרומה", כלומר להזהר משלישי-לטומאה, או אף "על טהרת הקודש".

כלל אחר בדיני טומאה הוא כי אוכל אינו מטמא אוכל אחר במישורין אלא על ידי משקים, המשמשים כתווך להולכת הטומאה. להלכה זו נוספה גזירת חכמים שכל המשקין בכל דרגה של טומאה – ייחשבו תמיד כראשונים-לטומאה, ויש רק מקרים מיוחדים שאינם נכללים בכלל זה.